

تأثیر شبکه های اجتماعی مجازی بر گرایش زنان به الگوی پوشش غربی

وابستگی سازمانی

طلبه سطح ۲، حوزه علمیه الزهرا (س)، اردبیل، ایران

نویسندگان

لیلا فرزین *

اطلاعات مقاله

چکیده

هدف از این تحقیق بررسی تأثیر شبکه های اجتماعی مجازی بر گرایش زنان به الگوی پوشش غربی می باشد. روش تحقیق به صورت توصیفی و تحلیلی بوده و نتایج تحقیق حاکی از آن است که رواج روزافزون انتشار تصاویر بدون پوشش شرعی از سوی زنان در فضای مجازی، از جمله این نگرانی هاست که این رفتار ناشایست، ممکن است از سوی نسل جوان و ناآگاه که دنبال سرمشق یابی هستند، تقلید شود. راه اندازی پویش هایی همچون قراردادن عکس بدون حجاب، چهارشنبه های سفید، آزادی های یواشکی و نظایر آن، از نمونه های مبارزه با عفاف و حجاب در فضای مجازی است. در زمینه رعایت عفاف و حجاب نیز از مهمترین کارها، آگاهی بخشی در این زمینه است. انتشار محتواهای مناسب در زمینه عفاف و حجاب و نشر آن در فضای مجازی با قالب هایی همچون متن، صوت، تصویر، گرافیک و انیمیشن، بسیار ضرورت دارد. بصیرت افزایی درباره فضای مجازی و کارکردها و آثار آن به کاربران این فضا، از دیگر الزامات است. بسیاری از انحرافات و کج روی هایی که در این فضا مشاهده می شود، بر اثر نداشتن شناخت کافی در مورد موضوع است. آموزش سواد فضای مجازی، برای همه افرادی بلاخص بانوان عقیف که به نوعی در آن حاضرند و فعالیت می کنند، لازم است.

نوع مقاله علمی پژوهشی

صفحه ۲۹ - ۱۷

دوره ۱، شماره ۷ (شماره پیاپی ۷)

اطلاعات نویسنده مسئول

نویسنده مسئول لیلا فرزین

کد ارکید ۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰-۰۰۰۰

تلفن ۰۹۱۹۰۲۹۸۳۹۰

ایمیل frzynl831@gmail.com

سابقه مقاله

تاریخ دریافت ۱۴۰۵/۰۱/۰۷

تاریخ ویرایش ۱۴۰۵/۰۲/۰۸

تاریخ پذیرش ۱۴۰۵/۰۴/۲۰

تاریخ انتشار ۱۴۰۵/۰۷/۰۱

روش پژوهش توصیفی تحلیلی

زنان، شبکه های اجتماعی مجازی، الگوی پوشش غربی، حجاب

واژگان کلیدی

توضیحات

کلیه حقوق این مقاله متعلق به نویسندگان می باشد.

خوانندگان این مجله، اجازه توزیع، ترکیب مجدد و تغییر جزئی را با ذکر منبع آن دارند.

فرزین، لیلا (۱۴۰۵)، «تأثیر شبکه های اجتماعی مجازی بر گرایش زنان به الگوی پوشش غربی»، ماهنامه علمی، حقوق و مطالعات اجتماعی، دوره ۱، شماره ۷، شماره پیاپی ۷، (مهر)، صفحات ۱۷ - ۲۹

نحوه استناد

دهی

The Impact of Virtual Social Networks on Women's Inclination Toward Western Modes of Dress

Authors		Organizational Affiliation
Leila Farzin*		Level 2 Seminary Student, Al-Zahra (SA) Seminary, Ardabil, Iran
Article Information		Abstract
Article Type	Scientific Research	This research aims to examine the impact of virtual social networks on women's inclination toward Western styles of dress. Employing a descriptive-analytical method, the study indicates that the growing trend of women sharing images online that lack religiously prescribed modest attire (hijab) raises concerns; specifically, there is a risk that this inappropriate behavior might be emulated by a young, uninformed generation seeking role models. Campaigns such as posting photos without hijab, "White Wednesdays," "Stealthy Freedoms," and similar initiatives exemplify challenges to the values of modesty and hijab in the virtual sphere. Raising awareness is a crucial step in promoting the observance of modesty and hijab. It is essential to produce and disseminate appropriate content regarding modesty and hijab online, utilizing formats such as text, audio, images, graphics, and animation. Another necessity is fostering insight among users regarding the nature, functions, and effects of the virtual space. Many of the deviations and aberrant behaviors observed in this environment stem from a lack of sufficient understanding of the subject. Consequently, cyber-literacy training is vital for everyone—particularly modest women—who are present and active in this digital space.
Pages	17 - 29	
Volume 1, Issue 7 (Serial Number 7)		
Corresponding Author's Info		
Corresponding Author's	Leila Farzin	
ORCID	0000-0000-0000-0000	
Tell	09190298390	
Email	frzynl831@gmail.com	
Article History		
Received	2026/03/27	
Revised	2026/04/28	
Accepted	2026/06/09	
Published Online	2026/08/21	
Research Method	Descriptive Analytical	
Keywords		Women, virtual social networks, Western clothing styles, hijab
Description		
All rights to this article belong to the authors.		
Readers of this magazine are permitted to distribute, recombine, and modify the material with due acknowledgement of the source.		
How to Cite This Article	Farzin, Leila (2026), <i>“The Impact of Virtual Social Networks on Women's Inclination Toward Western Modes of Dress”</i> , Monthly Scientific Journal of Jurisprudence, Law and Modern Social Studies, Volume 1, Issue 7, Seven Consecutive Issue (September), pp. 17 – 29	

۱: مقدمه

حدود نیمی از جمعیت جامعه را زنان تشکیل می‌دهند. این گروه با برخورداری از قابلیت‌ها و امکانات آموزشی و فنی نوین می‌توانند تأثیر زیادی بر نسل‌های بعدی داشته باشند، لذا مطالعه و تحقیق در این مورد، یکی از گفتمان‌ها و مسائلی است که ذهن پژوهشگران را درگیر خود کرده است. امروزه گسترش امکانات تکنولوژی نوین اینترنتی در ایران فرصتی است که زنان از آن استفاده فراوان می‌کنند. بالطبع بر اثر استفاده از این تکنولوژی، تغییرات زیادی در نگرش، رفتار و زندگی آنها ایجاد می‌شود. از سوی دیگر انگیزه‌های آنان با تغییر زمینه‌های ایجاد شده در شبکه‌های اجتماعی و جامعه، متحول شده و مبنای بسیاری از دگرگونی‌ها در زندگی آنها می‌شود. موضوع حجاب و پوشش در سده اخیر یکی از دغدغه‌های مهم فرهنگی محسوب می‌شود و می‌تواند بسیاری از مناسبات اجتماعی را متأثر سازد؛ همچنین از دیدگاه اسلام زن یک مربی است که قادر است در دامن عفت و شرف خود، انسان‌های برومند، متدین، خدانشناس و خدمت‌گزار به جامعه بشری تحویل دهد. حجاب و پوشش برای دختران و توجه به حریم عفاف و حراست آن، از اصیل‌ترین سنگر زنان و از سودمندترین و عمیق‌ترین قانون الزامی آفرینش برای آنان و جامعه است. حجاب و پوشش زنان، همراه با رعایت موازین اسلامی یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های کنونی جامعه ما ایران است. از آنجا که موضوع پایبندی و تقید فرد نسبت به مراعات فرهنگ حجاب و عفاف، تک بعدی نیست و لازم است این موضوع از دیدگاه‌های مختلفی از جمله اثرگذاری رسانه‌ها مورد بررسی قرار گیرد. رسانه‌ها به عنوان یکی از نهادهای اجتماعی، کارکرد انتقال میراث فرهنگی اجتماعی و ارزش‌های جوامع را بر عهده دارند و در عصر کنونی با توجه به نقش بارزی که در جامعه و موضوعات فرهنگی اجتماع ایفا می‌کنند. سعی دارند الگوهای نوینی را بر جوامع تحمیل کنند تا جایگزین فرهنگ اسلامی و ارزشهای دینی شوند. به عبارتی، در دوران معاصر که به عصر اطلاعات و جامعه اطلاعاتی و ارتباطی معروف است، بخش عظیمی از فرهنگ‌پذیری نسل‌ها از طریق رسانه‌های مختلف به ویژه شبکه‌های اجتماعی انجام می‌گیرد. شبکه‌های اجتماعی به عنوان زبانی رایج در میان همه گروه‌های سنی جامعه به ویژه قشر جوان شناخته شده‌اند و قطع نظر از محاسنی که این رسانه نوین برای کاربران خود دارد، آسیب‌هایی نیز به دنبال خواهد داشت؛ از جمله این آسیب‌ها که در دوره حاضر با سرعتی روزافزون، مرزهای پوشش و حجاب کاربران زن را نشانه گرفته است، به تهدیدی جدی برای فرهنگ حاکم بر جامعه اسلامی در جهت براندازی حجاب و پوشش تبدیل شده است. پس گسترش فراگیر و همه‌جانبه رسانه‌های اجتماعی پرسش‌هایی را درباره پیامدهای احتمالی آن برای کاربران و جامعه پدید آورده است. یکی از این پیامدها می‌تواند تغییر چگونگی حجاب و پوشش کاربران باشد. در جوامع اسلامی نیز این چالش‌ها با شدت بیشتری دنبال می‌شود، زیرا فرهنگ اسلامی آداب مخصوص به خود را خواستار است و از سوی دیگر، فرهنگ ملی نیز اغلب با سبک‌های نوین زندگی که از طریق تکنولوژی‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی تبلیغ می‌شود، مغایر است. با توسعه روز افزون وسایل ارتباطی، بخصوص اینترنت و گسترش استفاده‌کنندگان از شبکه‌های اجتماعی، رسوخ و در هم تنیدگی این شبکه‌ها در زندگی انسانها بیشتر می‌شود و تأثیری که اینترنت بر رفتار بشر بر جای می‌گذارد، شدیدتر می‌گردد. بنابراین شناخت فضای مجازی، کارکردها و اثراتی که بر روابط و تعاملات افراد می‌گذارد، لازم و ضروری به نظر می‌رسد، و چون تعداد بیشماری از کاربران فضای مجازی زنان می‌باشند، انجام تحقیقات جدی، در این زمینه غیر قابل اجتناب است. زیرا هرگز نمیتوان اثراتی را که شبکه‌ها در رفتار و زندگی زنان ایجاد کرده است، نادیده گرفت. با توجه به کمبود تحقیقات در حوزه شبکه‌های اجتماعی، و بخصوص اثرات آن در زندگی و رفتار زنان، نیاز جدی به پژوهش در این زمینه احساس می‌گردد، تا با در نظر گرفتن نیازها، زمینه‌ای برای برنامه‌ریزی صحیح فراهم گردد. با توجه به مطالب ذکر شده هدف از این تحقیق بررسی تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر گرایش زنان به الگوی پوشش غربی میباشد همچنین این تحقیق درصدد پاسخگویی به این سوال می‌باشد که شبکه‌های اجتماعی مجازی چه تأثیری بر گرایش زنان به الگوی پوشش غربی دارند؟

۲: مفهوم‌شناسی

در این بخش از پژوهش به مفهوم‌شناسی متغیرهای مستقل و وابسته پژوهش خواهیم پرداخت.

۲-۱: شبکه اجتماعی

شبکه اجتماعی، سایت یا مجموعه سایتی است که برای کاربران این امکان را فراهم می کند که علاقه مندی ها، افکار و فعالیت های خودشان را با دیگران به اشتراک بگذارند و همچنین دیگران نیز مطالبی را با آنان به اشتراک بگذارند. شبکه های اجتماعی، فضاهایی در دنیای مجازی هستند که برای ارتباط میان افراد مختلف، با سطوح گوناگون دسترسی، به وجود آمده اند. ایجاد ارتباطات جمعی و میان فردی، تشکیل اجتماعات مجازی، اطلاع رسانی، تبادل اطاعات و نظرات از شناخته شده ترین کارکردهای این فضاها هستند. (ضیایی پرور، ۱۳۹۸: ۱۰)

۲-۲: حجاب و پوشش

حجاب در لغت نامه دهخدا، پرده، ستر، نقابی که زنان چهره خود بدان پوشانند، روبند و برقع معنا شده است (دهخدا، ۱۳۸۷: ۸۹۷) و در فرهنگ معین به پاکدامنی و پارسایی معنا شده است. (معین، ۱۳۸۲: ۷۹۸) حجاب و پوشش، شأنی از شئون انسان است و پدیده ای است که تقریباً به اندازه طول تاریخ بشر سابقه و به قدر پهنه جغرافیای امروزی زمین، گسترش دارد. (عادل، ۱۳۸۶: ۵) استعمال کلمه حجاب در اصطلاح اهل دین، به معنی پوشش زن به وسیله چادر و نقاب است. واژه حجاب در مورد پوشش زن از معنای لغوی ریشه می گیرد و از آن جهت که پرده، سبب پوشیدن هر چیزی است که پشت آن قرار می گیرد؛ زیبایی های زن به وسیله نقاب و چادر مستور شده و در پشت آن واقع می شود. (بهرامزاد و لطفی، ۱۳۸۹: ۱۱۱) حجاب در مورد زنان و در اصطلاح فقهی، حالتی است که تمام بدن زن به جز گردی صورت و دست ها تا میچ (وجه و کفین) را بپوشاند و نیز به گونه ای باشد که توجه نامحرم را به خود جلب نکرده و جلوه گری و خودنمایی نیز در آن نباشد. بنابراین حجاب به معنای پوشش اسلامی بانوان دو بعد ایجابی و سلبی دارد. حجاب در این اندازه، یکی از احکام الهی و امری مشترک و ضروری برای همه ادیان ابراهیمی، به ویژه اسلام است و همه معتقدان به دین مقدس اسلام بر ضرورت آن اتفاق نظر دارند. (ایازی، ۱۳۹۰: ۱۹۴)

۳: فلسفه پوشش

برخی از حکمت های پوشش عبارت اند از: ایجاد امنیت، مصونیت از تعرض، ارج نهادن، جلوگیری از فساد و تباهی، آرامش روح، عدم طمع زیاده خواهان و تقویت کانون خانواده. (سراجزاده و دیگران، ۱۳۹۴: ۱۳۶) لباس زمانی که برای فضای عمومی و گروهی تعریف می شود، یک امر اجتماعی به شمار می رود. (فلاح تکار ضیابری، ۱۳۹۸: ۹)

۳-۱: الگوی غربی در شبکه های مجازی

سبک زندگی افراد انعکاسی از تجربیات، موفقیت ها، ارزش ها، نگرش ها و انتظارات او از زندگی است. در جوامع سنتی به ویژه در کشورهایی که فرهنگ جمع گرایی دارند، سبک زندگی افراد به خصوص گزینه های مصرف آنها به شدت تحت تأثیر اجتماع، خانواده و اطرافیان قرار دارد. از نگاه اسلام زندگی دنیوی به مثابه مزرعه ای است که انسان در آن خوبی ها را می کارد و در آخرت درو می کند، درست در نقطه مقابل فرهنگ غرب است که بر مبنای مکتب اومانیسم لذت گرایی و غایت انگاری زندگی دنیوی استوار است. (بیانات قائد شهید در دیدار جوانان استان خراسان شمالی، ۱۳۹۱) سبک زندگی غربی شاید آسایش را به ارمان آورده ولی آرامش را از زندگی ربوده است. اگر چه امروزه تکنولوژی در غرب بسیار پیشرفته شده و در تمامی مراحل زندگی جای خود را باز کرده است. سلب آرامش و فراموشی از خانواده را به دنبال داشته است که حتی هم نشین و همسر نیز از انسان دور خواهد شد. از آنجا که ارتباط و تعامل و تبادل اطلاعات در فضای مجازی بسیار سریع و راحت و گمنام است و تقریباً نظارت و کنترلی صحیح و مناسب بر آن انجام نمی شود، روابطی که در این فضاها شکل می گیرد، ممکن است نهایتاً به ازدواج ختم شود که برخی پژوهشگران معتقدند فضای مجازی به همین راحتی نیز می تواند ازدواج هایی را به شکست و طلاق منجر کند. زن و مرد نیازهای عاطفی، روحی حمایتی و جنسی خود را در فضای مجازی ارضا میکنند و از یکدیگر غافل می شوند. گاهی نیز با انتشار الگوهای نامناسب در فضای مجازی افرادی که با هزاران فیلتر و دروغ فقط بخشهایی کوچک و از قبل تعیین شده از زندگی خود را برای دیگر افراد جامعه به نمایش میگذارند

و از خود الگویی نامناسب می سازند، زن و مرد نیز با مقایسه این الگوها با شریک زندگی خود از همسر خود دل سرد می شوند و این امر حتی به طلاق عاطفی با طلاق حقیقی منجر می شود. نمایش تجملات در زندگی از خانه های لوکس تا وسایل مدرن زندگی و حتی نوع پوشش اشرافی و تجملاتی موجب چشم و هم چشمی و تلاش زنان برای رسیدن به این نوع از زندگی است که گاه برای رسیدن به آن نیز مرتکب اشتباهات، خطاها و حتی انحراف های بسیاری می شوند. (حمایت خواه، ۱۴۰۰: ۱۹) نمایش تجملات در زندگی از خانه های لوکس تا وسایل مدرن زندگی و حتی نوع پوشش اشرافی و تجملاتی موجب چشم و هم چشمی و تلاش زنان برای رسیدن به این نوع از زندگی است که گاه برای رسیدن به آن نیز مرتکب اشتباهات، خطاها و حتی انحراف های بسیاری می شوند.

۳-۱-۱: تغییر نوع پوشش و ترویج بدحجابی

بر اساس نتایج پژوهشی که درباره شبکه های اجتماعی و سبک زندگی جوانان انجام شده ۴۹/۶ درصد زنان و ۴۱/۴ درصد مردان بر این باورند که عضویت در شبکه های اجتماعی اینترنتی در مقادیر متوسط به بالا توانسته است بر سبک پوشش ایشان در جامعه مؤثر باشد. در بخشهای دیگری از این پژوهش تأثیر عضویت در شبکه های اجتماعی اینترنتی بر ادبیات هویتی افراد در ارتباط با جنس مخالف و تأثیر شبکه های اجتماعی اینترنتی بر سبک زندگی مجازی افراد بررسی شده است. اشاعه رسانه های جمعی علاوه بر تغییر ارزشها با جهانی شدن ارتباطات و رسانه ها بر شکاف ارزش های نسلی تأثیر گذاشته است. لباسهای متحد الشکل جوانان، موسیقی هایی با سبک های مختلف از نمود تأثیر رسانه بر تغییر رفتارها و ارزش های نسل کنونی و عدم پایبندی به سنتهای خود است. (یوسفی، ۱۳۸۳: ۱۱۴) یکی از نویسندگان درباره تقلید از الگوهای ارائه شده در رسانه ها و فضای مجازی می نویسد: تقلیدهای شگفت آور انواع آرایش مو و لباس و حرکات هنرپیشگان فیلم ها بلافاصله پس از نمایش آن فیلم در خیابانهای آن چنان به چشم می خورد که می توان گفت یک شبه مانند قارچ یا به عرصه وجود نهند. دنباله روی تماشاگران از قهرمانان فیلم ها به قدری آشکار است که صاحبان مؤسسات و شرکت های تجاری در سال صدها میلیون دلار به سازندگان فیلم ها پرداخت می کنند.

۳-۱-۲: انتقال افکار فمینیستی

استفاده گسترده زنان از فضای مجازی موجب شده گروه های مجازی که در ظاهر به دنبال دفاع از حقوق زنان اند در فضای مجازی به شدت گسترش یافته است. طبق تحقیقات انجام شده ۶۰ درصد اعضای شبکه های اجتماعی را زنان تشکیل می دهند و با توجه به ماهیت انتقادی فضای مجازی یکی از مهمترین مکاتبی که در این بستر این گفتمان انتقادی توان رشد و بسط کیفی و کمی را دارد مکتب فمینیسم است. فمینیسم در ذات خود تضعیف کننده امنیت اجتماعی است؛ زیرا موجب نوعی تضاد در جامعه و میان گروه ها می شود. (مجردی، ۱۳۹۱: ۲۰۱)

۳-۱-۳: استفاده ابزاری از زنان

حضور زنان در عرصه های اجتماعی و استفاده تبلیغاتی از زنان از موارد استفاده ابزاری از زن و کاستن از شان و منزلت او در جامعه اسلامی است. تهاجم فرهنگی در دهه های اخیر قلب خانواده ها و محکم ترین ستون خانه زن و مادر را هدف گرفته و با روشهای مختلف سعی در از خود بیگانگی زنان مسلمان دارد و دشمنان با ترفندهای مختلف و استفاده از شعارهای تبلیغاتی مانند حضور بانوان در عرصه های اجتماعی و حمایت از حقوق اجتماعی بانوان با سرپوشی بر نیت پلیدشان در پی بی حرمتی و کاستن از ارزش و منزلت زن مسلمان است. پیامدهای مدرنیته به مخصوص در غرب در حوزه زن و خانواده ارزشمند ساختن فعالیت اقتصادی با الگوی اشتغال تمام وقت برای زنان است. حضور تمام وقت زنان در عرصه اشتغال و فراگیری آن آسیبهای فراوانی بر نهاد خانواده وارد می کند. رسانه های جمعی با ایجاد الگوهایی از حضور و مشارکت زنان در جهت استفاده جامعه از توانمندیهای مختلف زنان میتواند مشکلات ناشی از اشتغال تمام وقت زنان را مرتفع سازد. علاوه بر آن به دلیل اشتغال زنان و تحرک ناکافی زنان با تبلیغ ورزشهای حرفه ای و ایجاد نیاز کاذب در این عرصه از جمله آسیبهایی است که در بین زنان مسلمان به ویژه

در نوع پوشش زنان و دختران در عرصه های ورزش حرفه ای در رقابت با سایر کشورها به ناکامی آنها در موفقیت می انجامد و سبب نارضایتی آنها از پوشش اسلامی میشود و هم چنین زنان با حضور در برخی عرصه ها، هم چون سینما با قضاوتهای جنسی مواجه می شوند.

۳-۱-۴: تهدید حریم خصوصی زنان

ارتباط گیری در فضای مجازی بسیار دورتر از حقیقت ارتباط گیری در دنیای واقعی است. این ارتباطها موجب تهدید زنان و دختران میشود تهدید هویت دختران اعتیاد، فرهنگ پذیری درگیری در عشقهای مجازی و سوء استفاده های جنسی تهدیدهای جدی برای کاربران زن در فضای مجازی است زنان به سبب حساسیت روحی بیشتر از مردان دچار آسیب میشوند نگاه جنسیتی به زنان سبب شده زنان با اسم های مستعار یا بدون عکس در این فضا فعالیت کنند تا مورد خشونت و آزار کلامی قرار نگیرند تخریب شخصیت زنان در فضای مجازی توسط کاربران مرد، موجب مسدود شدن صفحات اجتماعی زنان و یا کناره گیری آنان از فعالیت های مجازی شده است. همچنین صحتهای رکیک جنسی تخریب شخصیت و عزت نفس زنان را موجب شده است. (کریمی و برجی نژاد، ۱۳۹۷: ۲۹)

۳-۱-۵: مختل شدن رابطه خانوادگی

خانواده نهادی اجتماعی است که با وجود کوچک بودن آثار و کارکردهای وسیعی در زمینه دینی آموزشی تربیتی، جمعیتی سیاسی اقتصادی و ... دارد. نقش زن در اداره امور منزل اهمیت ویژه ای دارد. اگرچه از نظر حقوقی تکلیفی از این نظر متوجه زن نیست فضای عشق و محبت خانواده اقتضا میکند که زنان همدوش مردان برای ایجاد رفاه و آسایش خانواده فعالیت کنند زنان با توجه به روحیه مهربان و هنرمندشان در کانون خانواده به پرورش نسل آینده می پردازند. امام صادق (ع) در حدیثی از پدر گرامیشان نقش زن را به زیبایی در خانواده نشان داده است؛ آن جا که می فرماید: «حضرت علی(ع) و حضرت زهرا(س) برای تعیین وظایف خود در منزل رسول خدا را حکم قرار دادند و از آن حضرت کسب تکلیف نمودند. رسول خدا نیز حضرت زهرا(س) را به خدمت در منزل و حضرت علی را به انجام دادن وظایف خارج از منزل موظف نمود». (حر عاملی، ۱۴۰۹: ۱۷۹) فضای مجازی با ایجاد مکان جدید روابط جدیدی را برای افراد پدید می آورد. این روابط سبب دوری زوجین از روابط حقیقی خود شده و فاصله اجتماعی میان آنها ایجاد می کند. رابطه این فاصله عاطفی با استفاده بیش از حد از شبکه های اجتماعی از نوع همبستگی است؛ یعنی علاوه بر اینکه استفاده بیش از حد از این فن آوری سبب فاصله عاطفی میشود فاصله عاطفی و عدم ارضای عاطفی زوجین در برابر یکدیگر نیز سبب رجوع بیش از حد آنها به این فضاها می شود.

۴: تأثیر شبکه های اجتماعی مجازی در افزایش بدحجابی زنان در جامعه

روابط انسانی غیرمستقیم می تواند به دو دسته روابط رودرروی مجازی و روابط بیش از دو نفر تقسیم شود. تمامی روشهای ارتباطی غیرمستقیم و مجازی که به ارتباط دو نفر منجر شود، به عنوان روشی از پیام رسانی شناخته می شود. نامه، تلگراف، تلفن و دیگر روشهای کلاسیک و مدرن ارتباطی ما، همه در گروه پیام رسانها قرار می گیرند. شبکه اجتماعی درست از همانجایی آغاز می شود که تعداد افراد از دو نفر بیشتر شود. یک ارتباطی سه نفره یا بیشتر، یک اجتماع جدید و مجازی را به وجود می آورد. البته بسیاری از این شبکه های جدید هم در گروه پیام رسانها قرار می گیرند و هم در گروه جوامع اجتماعی دیجیتال. این ترکیب جدید باعث شده تا سرعت انتقال اطلاعات با سطحی باورنکردنی افزایش پیدا کند. (بالینی، ۱۳۹۸: ۶۱) با این همه، فضای مجازی، جدای از فضای حقیقی نیست و پیوستگی استواری میان فضای مجازی و زندگی واقعی انسان ها در جهان خارج قابل مشاهده است. فضای مجازی، دارای منشأ اثر در عالم خارج است و کاربران فضای مجازی با حضور در عالم مجازی، در فضایی مجزا و مقطوع از عالم زندگیشان حاضر نمی شوند. روابط مجازی، فرهنگ ها و سنت ها را تحت تأثیر قرارداده و جوامع سنتی را با نگرانی هایی روبه رو کرده است. در کشور ما نیز با ورود اینترنت و گسترش آن در سطح ابزارهای ارتباطی گوناگون، فضای مجازی به مکانی پر رونق برای شکل گیری روابط متفاوت تبدیل شده است. (علیمرادی، ۱۳۹۹: ۲۷) مقوله ای که در این میان، نگرانی هایی را به ویژه برای نسل جوان به همراه دارد،

اباحی گری در فضای مجازی و شرط ناپذیری افراد و به ویژه زنان در تعامل و ارتباط است. رواج روزافزون انتشار تصاویر بدون پوشش شرعی از سوی زنان در فضای مجازی، از جمله این نگرانی هاست که در جامعه های اسلامی، یک نگرانی جدی و رفتار بحرانی به شمار می رود. این رفتار ناشایست، ممکن است از سوی نسل جوان و ناآگاه که دنبال سرمشق یابی هستند، تقلید شود. عفاف داشتن، از فضایل اخلاقی بشر دانسته شده است که به مثابه امری درونی برای هر انسان، فارغ از دین و مذهبی که دارد، مطلوب شمرده می شود. تأکید ادیان آسمانی، به ویژه دین مبین اسلام بر رعایت عفاف و حجاب نیز بر مبتنی بودن آنها بر فطرت دلالت می کند؛ هرچند این فضیلت اخلاقی و امر فطری، در ادوار گوناگون و جوامع مختلف به دلایل و عللی، گاه مغفول مانده یا در تراجم با دیگر امور فطری قرار داده شده است. انسان در جوامع گوناگون، نیازمند رعایت عفاف و حجاب است و امروزه با نفوذ اینترنت و تشکیل شبکه های اجتماعی مجازی، بحث عفت و حجاب در آن نیز ضرورت یافته است (علیمرادی، ۱۳۹۹: ۳۷). بسیاری از کاربران به چگونگی رفتار در رعایت ارتباط مبتنی بر عفاف و حجاب آگاه نیستند و موارد متعددی مشاهده می شود که با ارزش عفاف مطابق نیست. بسیاری از جرایم اینترنتی و جنسی ناشی از آن، مربوط به فقدان سواد اطلاعاتی، سواد دیجیتالی و سواد فضای مجازی، سادگی ها و اعتمادهای کاربران به دوستان اینترنتی، به ویژه از سوی بانوان جوان است. کاربران در ارتباطاتی که از طریق فضای مجازی با یکدیگر برقرار می کنند، به دلیل گمنامی می توانند خود را آنگونه که تمایل دارند، معرفی کنند. گمنامی، معمولاً به دو شکل بر برقراری ارتباط عقیفانه تأثیرگذار است؛ از یک طرف، وقتی فرد در شرایط گمنامی قرار دارد، بدون ترس از قضاوت دیگران به افشای خواسته ها و نظرهایش می پردازد. در این حالت، ممکن است ارتباط وی به راحتی به سوی ارتباطی غیرعقیفانه پیش برود. این در حالی است که همین فرد در دنیای واقعی هرگز قادر نیست چنین رفتارهایی از خود بروز دهد. از طرف دیگر، گمنامی باعث می شود که افراد تمایل بیشتری به خودافشایی داشته باشند و بدون ترس از قضاوت دیگران، خواسته ها و نظراتشان را نزد همگان فاش کنند. بنابراین، سطحی از احساسات که کاربران در ارتباطات منتقل می کنند، حتی از آنچه در تعامل رودررو می گذرد، پیشی گرفته است. لذا چنین ارتباطات صمیمانه ای به طور معمول با ارتباط عقیفانه در تقابل و تضاد است. بسیاری از کاربران جوان، به ویژه بانوان، تصاویر خصوصی و غالباً بدحجاب و بدون حجاب خود را در صفحات مجازی به اشتراک می گذارند؛ غافل از اینکه این عمل، مانند آن است که افراد آلبوم تصاویر خصوصی و خانوادگی خود را با میلیون ها نفر در جهان به اشتراک می گذارند. شاید بتوان از جنبه هایی، تعامل کاربران در فضای مجازی را همانند بازیگران تئاتر دانست. ضمن آنکه در ارتباطات فضای مجازی و به ویژه در شبکه های اجتماعی سایبری، کاربران در نقش مخاطبان تئاتر نیز نقش ایفا می کنند. افراد در تعامل با یکدیگر، به خوداظهاری می پردازند؛ به طوریکه هر آنچه در این نوع از ارتباطات رخ می دهد، نمایش است (علم الهدی و نوروزی اقبالی، ۱۳۹۳: ۲۹). بازنمایی از خود، در فضای مجازی غیرواقعی و یا ناقص است؛ به این معنا که این فرهنگ، تمامی ویژگی هایی را که در فضای واقعی بر اساس آن طبقه فرهنگی استنباط می شود، ندارد. در فضای مجازی، رفتارهایی به صورت قاعده درمی آیند که سایر ویژگی های فرهنگی فرد را نادیده می گیرند. اکثر افرادی که در فضای مجازی حضوری فعال دارند، به نوعی در استفاده از آن، دارای زبان یکسانی می شوند که ممکن است با فرهنگ آنها در فضای حقیقی همخوانی نداشته باشد. فضای مجازی در این روزگار، به سبب غلبه فضاها و محتواهای ناسالم و غیرعقیفانه بر محیط و مطالب سالم و مفید، ناامن و پرمخاطره است و بیشتر کارشناسان، افراد را از حضور بدون آگاهی در این فضا، منع می کنند. نمونه های بسیاری از انسان های عقیف و محجوب را می توان یافت که با حضور در این فضا، از دایره عفت و حجاب دور شده اند (اسکندری، ۱۳۹۵: ۱۰۱). رفتارهای کاربرانی که در فضای مجازی، غیرعقیفانه یا کمتر همراه با عفاف است، گاه به نیت خصومت با عفاف و حجاب و به گونه امدانه به خلاف عفاف و حجاب است. گاهی نیز این کار با قصد و نیت بی احترامی به عفت و حجاب صورت نمی گیرد؛ اما نتیجه ای که از آن رفتار حاصل می شود، به خلاف عفاف و حجاب است؛ یعنی کاربران به دلیل ناآگاهی یا فقدان سواد فضای مجازی، مرتکب چنین خطاهایی می شوند. راه اندازی پویش هایی همچون قراردادن عکس بدون حجاب، چهارشنبه های سفید، آزادی های یواشکی و نظایر آن، از نمونه های مبارزه با عفاف و حجاب در فضای مجازی است. در خصوص نمونه های نوع دوم هم می توان به انتشار عکس های باحجاب و انتشار تصاویر زنان با چادر، اما با چهره های آرایش کرده، برگزاری پویش هایی با مضامین «تو چادر خیلی ماهر شدی» و مانند آن اشاره کرد (علیمرادی، ۱۳۹۹: ۳۸). حجم بالای تصاویر بدحجابی در شبکه های اجتماعی موجب می شود

تا این تصور اشتباه در کاربران نا آگاه شکل گیرد که تمام جامعه اینگونه اند و بدحجابی یک رفتار عمومی و عرفی است و این موضوع دقیقاً ترفندی است که در جریان جنگ نرم و عملیات روانی دشمنان نظام بر علیه ارزش های اسلامی از جمله حجاب مورد استفاده قرار می گیرد. آیت... خامنه ای در باب اهمیت و جایگاه حجاب فرمودند: «حجاب وقار است، متانت است، ارزش گذاری زن است، سنگین شدن کفه ی آبرو و احترام اوست؛ این را باید خیلی قدر دانست و از اسلام باید به خاطر مسئله ی حجاب تشکر کرد؛ این جزو نعمت های الهی است.» ایشان حتی لایک کردن عکس های بی حجاب زنان را در فضای مجازی که اگر تأیید و ترویج باطل و گناه محسوب شود، جایز نمی دانند. **(پایگاه اطلاع رسانی مقام معظم رهبری، ۱۳۹۷)** همچنین در خصوص فعالیت دشمنان در این عرصه فرمودند: «در جنگ روانی جنگ نرم دشمن به دنبال انهدام سنگرهای معنوی است. امروز تاثیر رسانه ها و تلویزیون و هنرها و این شبکه های عظیم اطلاع رسانی اینترنتی و... از سلاح و از موشک و از بمب اتم بیشتر است روز به روز هم دارند این میدان را گسترش می دهند. امواج صوتی تصویری حامل ابتذال بدتر و نافذتر از کشتی ها و هواپیماهای جنگی برای سلطه مجدد دشمنان جهانی اسلام زمینه سازی می کند. هدف دشمن از تهاجم فرهنگی بی اعتقاد کردن نسل نو به دین و اصول انقلابی می باشد» **(مؤسسه تحقیقات و نشر معارف، ۱۳۹۷)** فضای مجازی، قواعد فرهنگ واقعی را کمرنگ می کند. در فضای واقعی جامعه ایران، قواعد عرفی و قانونی مشخصی برای مثال در خصوص رعایت حجاب وجود دارد. این قواعد در فضای مجازی، یا به صورت اندکی به نمایش گذاشته می شوند و یا اصلاً به نمایش گذاشته نمی شوند؛ تا جایی که انتشار و تماشای عکس بی حجاب، برای بسیاری از کاربران، امری طبیعی به شمار می آید. **(قرباغی و دیگران، ۱۳۹۸: ۲۲۱)** در چنین فضایی است که بدحجابی و بی حیایی را با کلاس بودن، غیرت را بددلی و امر به معروف و نهی از منکر را دخالت در کار دیگران جلوه می نمایند.

۵: راهکار های ترویج فرهنگ حجاب در شبکه های اجتماعی

در آموزه های اسلامی راهکارهای متفاوتی برای حفظ پوشش اسلامی مطرح شده است بخشی از این راهکارها به افزایش ایمان و تقوای فردی برمی گردد که ثمره آن در رعایت شئون اسلامی از جمله حجاب است. دسته دیگری از راهکارها، به ایجاد شرایط اجتماعی و فرهنگی مناسب برای رعایت حجاب اسلامی مرتبط است. درواقع شرایط اجتماعی باید به گونه ای باشد که افراد با حجاب احساس راحتی و آرامش داشته باشند در زیر به تعدادی از راهکارهای حفظ حجاب اسلامی اشاره می کنیم.

۵-۱: راهکارهای فرهنگی

یکی از زمینه های چالش برانگیز تربیت در فضای مجازی، عدم فرهنگ سازی کافی و به موقع برای استفاده صحیح از امکانات فضای مجازی است. اکثر فناوری های مدرن امروزی خاستگاه غربی دارد و متناسب با فرهنگ کشورهای غربی طراحی شده است و بدون هماهنگ سازی با فرهنگ ملی دیگر کشورها و بدون بسترسازیهایی لازم، وارد کشورها شده و چالش های بسیاری را در تناقضات فرهنگی ایجاد کرده است. نبود فرهنگ استفاده صحیح از فضای مجازی، باعث استفاده های بی رویه، بدون برنامه ریزی و در مواردی باعث سوءاستفاده از آن شده است. **(نوروزی و دیگران، ۱۳۹۶: ۱۸۸)** به نظر می رسد راهکارهای فرهنگی، مناسب ترین و کاراترین راهکارها جهت گسترش فرهنگ حجاب هستند در این زمینه به چنددسته راهکار مهم دراین زمینه اشاره می شود:

۵-۱-۱: اطلاع رسانی در زمینه احکام حجاب

ناآشنایی برخی از جوانان با احکام و حدود پوشش، از دیگر علل بدحجابی است. بی اطلاعی از حدود روابط بین محرم و نامحرم و چگونگی پوشش اسلامی، به معضل بدحجابی و بی حجابی منجر می شود. در حالی که، اگر چنین افرادی با احکام اسلامی پوشش آشنا باشند، در صدد اصلاح بر می آیند. البته این اطلاع رسانی با توجه به ظرفیت فضای مجازی و شبکه های اجتماعی می تواند از این طریق صورت گیرد درواقع فضای مجازی همانطور که برای ناهنجاری های اجتماعی و تبلیغ رفتارهای ضد اخلاق عمل می کند می تواند در جهت رشد و تبلیغ رفتارهای درست استفاده

شود. بسیاری از کاربران به چگونگی رفتار دینی در رعایت ارتباط مبتنی بر عفاف و حجاب آگاه نیستند و موارد متعددی در پسندیدن (لایک کردن)، گفت وگوهای برخط، نظردهی زیر مطالب و نظایر آن مشاهده می‌شود که با ارزش عفاف مطابق نیست. بسیاری از جرائم اینترنتی و جنسی ناشی از آن، مربوط به: نبود سواد اطلاعاتی، سواد دیجیتال و سواد فضای مجازی، سادگی‌ها و اعتمادهای کاربران به دوستان اینترنتی، به ویژه از سوی دختران است. (علیمرادی، ۱۳۹۹: ۳۴)

۵-۱-۲: بیان استدلالهای حکم حجاب و آثار مثبت آن

وقتی فلسفه و آثار فرهنگی، اجتماعی و خانوادگی حجاب به صورت صحیح و همراه با استدلال در زندگی جوانان بیان و نتایج سوء رعایت نکردن آن ترسیم شود، می‌تواند به درک حقیقت عقلانی و منطقی حجاب و عفاف کمک کند. رفتارهای کاربرانی که در فضای مجازی، غیرعفیفانه یا کمتر همراه با عفاف است، گاه به نیت خصومت با عفاف و حجاب و به گونه عامدانه به خلاف عفاف و حجاب است. گاهی نیز این کار با قصد و نیت بی احترامی به عفت و حجاب صورت نمی‌گیرد؛ اما نتیجه‌ای که از آن رفتار حاصل می‌شود، به خلاف عفاف و حجاب است؛ یعنی کاربران به دلیل ناآگاهی یا نداشتن سواد فضای مجازی، مرتکب چنین خطاهایی می‌شوند. راه اندازی پویش‌هایی همچون: قراردادن عکس بدون حجاب، چهارشنبه‌های سفید، آزادی‌های یواشکی و نظایر آن، از نمونه‌های مبارزه با عفاف و حجاب در فضای مجازی است.

۵-۱-۳: اصلاح تبلیغات رسانه‌ها و متولیان حجاب در جامعه

یکی از حوزه‌های مهمی که به نظارت دقیق نیاز دارد، حوزه چاپ و نشر کتب و مطبوعات، تهیه و تولید فیلم‌ها و تکثیر نوارها و نیز برخورد قاطع با حرکات موزیانه و شبه روشن فکری است که با تولید محصولات مغایر با امر توسعه عفاف فعالیت می‌کنند. در این زمینه در شبکه‌های اجتماعی که از ظرفیت بالایی در نشر مطالب، فیلم‌های کوتاه، انیمیشن برخوردار است تبلیغات رسانه‌ای با سرعت بالاتری می‌تواند انجام می‌شود.

۵-۱-۴: ترویج و احیای تعلیم و تربیت دینی فرزندان در مدارس

مدارس، مراکز تعلیم و تربیت و تزکیه‌اند. کارآموزی مسائل دینی، مانند کارآموزی‌های دیگر موارد درسی یک ضرورت است. توصیه بدون تعلیم و تربیت، پوشش دینی را به یک دستور خشک و تحمیلی تبدیل می‌کند؛ اما توصیه همراه با معرفت، پذیرش آن را آسان می‌کند. معرفت حجاب خود ضامن اجرای آن است.

۵-۱-۵: آگاهی دادن و بصیرت بخشی

فرهنگ سازی استفاده بهینه و درست از امکانات فضای مجازی، آشناکردن متولیان تربیت با خطرات فضای مجازی، تولید و توسعه تولیدات فرهنگی متناسب با دین در فضای مجازی، نظارت و همراهی با فرزندان در استفاده از فضای مجازی، جایگزینی فرهنگی، تقویت عقاید، بصیرت بخشی و آگاهی دادن به کاربران از جمله راهکارهایی است که فرهنگ اسلامی ما را بدان رهنمون می‌کند (سلیمی و همکاران، ۱۳۹۵: ۸۹). یکی از دیگر راهکارهای کارآمد مقابله با بی‌حجابی در فضای مجازی، بصیرت بخشی و آگاهی دادن به کاربران است. بسیار واضح و روشن است که بسیاری از فعالیت‌های تخریب گرایانه فرهنگی مذهبی که در فضای مجازی صورت می‌پذیرد، از سوی جبهه دشمنان اسلام و دین و معنویت طراحی و عرضه شده است و هدف آن نهانیز دور کردن کاربران مسلمان از معارف ناب اسلام و روی آوردن به اسلام آمریکایی و تضعیف عقاید کاربران است. حال اگر کاربری که قصد استفاده از فضای مجازی را دارد، این مسئله را به خوبی بداند، در مقابل آن جبهه گرفته و هرگز تحت تأثیر اینگونه آسیب‌ها قرار نخواهد گرفت. (نوروزی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۸۴) برای ایجاد فرهنگ حجاب و پوشش صحیح در جامعه، ابتدا باید فرهنگ حیا را ایجاد نمود، سپس برای عفاف برنامه ریزی کرد و در پی آن در جهت حفظ حریم‌ها تلاش کرد، سپس به محسوسترین سطح،

یعنی حجاب پرداخت. حیا، امری کاملاً درونی است که از نمادهای بیرونی مشخص می‌شود. اگر به صورت ریشه‌ای کار شود و افراد جامعه با حیا تربیت شوند، برای احیای فرهنگ حجاب به زمان زیادی نیاز نخواهیم داشت؛ بنابراین، فرهنگ سازی در زمینه حیا زمان طولانی‌تری نسبت به ایجاد فرهنگ عفاف و یا مرحله بعد، حجاب دارد. (عظیمیان و بهشتی، ۱۳۹۶: ۱۰۰)

۵-۲: راهکارهای اجتماعی

در این بخش از پژوهش به بررسی راهکارهای اجتماعی خواهیم پرداخت.

۵-۲-۱: ایجاد پویش ترویج حجاب در فضای مجازی

این پویش‌ها با استفاده از تبلیغات مثبت و توصیف فوائد حجاب می‌تواند نقش مهمی در گسترش پوشش اسلامی در فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی داشته باشد. به عنوان مثال در دوره ای زنان مسلمان محجبه با راه اندازی کمپینی در شبکه‌های اجتماعی با استفاده از هشتک حجاب برای من با تصورات نادرست مقابله می‌کنند. این کمپین که در شبکه‌های اجتماعی اینستا گرام، توئیتر و فیسبوک راه اندازی شده از زنان مسلمان سراسر جهان می‌خواهد تا الگوهای پوشش را به اشتراک بگذارند و در چند جمله توضیح دهند که حجاب برای آنان به چه معنی است. این عکسها نشان می‌دهد که عناصر فرهنگ کشورها تا چه اندازه در سبک پوشش آنها مؤثر است و تفاوت فراوان این سبکها نشان دهنده غنای فرهنگی زنان مسلمان است. (نیکخواه فرخانی و همکاران، ۱۳۹۸: ۵۱)

۵-۲-۲: تقویت باورها و ارزشها

در زمره سیاست‌های ترویج حجاب می‌توان از تقویت ایمان و باورهای مذهبی، تربیت اخلاقی، تربیت جنسی فرزندان، تقویت هویت‌های گروهی و اخلاق حرفه‌ای، تقویت موقعیت خانواده و اصلاح الگوی غنی سازی اوقات فراغت نام برد. سیاست‌های تسهیل گرانه نیز می‌تواند مشتمل باشد بر اصلاح فرهنگ اقتصادی، حمایت از تشکیل و پویایی خانواده، توجه به مکمل‌های تشکیل خانواده، افزایش مهارت‌های زناشویی. سیاست‌های مقابله گرایانه نیز با هدف مقابله با انحرافات پس از وقوع اتخاذ می‌شود، مشتمل است بر تقویت حسایت و غیرت عمومی، مقابله قاطع با مظاهر علنی فساد، مقابله ویژه با حرکت‌های سازماندهی شده و در نهایت، سیاست‌های درمان‌گرایانه نیز مشتمل است بر بازپروری روانی و اخلاقی فرد با محوریت خانواده تحت نظر مشاوران کارآمد، ایجاد زمینه‌های اشتغال و زمینه سازی برای ازدواج آنان پس از احراز صلاحیت اخلاقی را نام برد (آخوندیان و غمانی، ۱۳۹۸: ۳۴) بهترین راهکاری که در مواجهه با آسیب‌ها و چالش‌های فضای مجازی می‌توان ارائه داد، تقویت عقاید و باورهای دینی است. این تقویت و استحکام بخشی، به ویژه درباره باورهایی که دشمن روی آنها تمرکز بیشتری کرده و سعی در تخطئه و یا به انحراف کشیدن آنها دارد، ضروریت به نظر می‌آید. این راهکار، عمومی است و هر انسان متعهدي باید خود را مجهز به این سلاح کند. در حقیقت در مقام تربیت باید چنان تربیت شویم که فساد محیط و جامعه در ما تأثیر نگذارد. (جلیلی‌راد، ۱۳۹۹: ۵)

۵-۲-۳: اصلاح و تغییر ذهنیت مخاطب

یکی از زمینه‌های استفاده تغییر نگرش که در روانشناسی اجتماعی آن را «متقاعدسازی» می‌گویند در کار تبلیغات و اثر گذاردن بر افکار عمومی است. افکار عمومی به منزله یک پدیده روانی اجتماعی بر نگرشها استوار است که برگردانیدن آن در یک جهت معین کوشش‌های بی شماری را می‌طلبد. کارگزاران تبلیغ هرگاه لازم بدانند که افکار عمومی را به حمایت از نظر یه معینی یا سازمان و یا موسسه‌ای ترغیب کنند، در بیشتر موارد با اعمال نفوذ در احساسات مردم به این کار مبادرت می‌ورزند. کارگزار تبلیغ در فرآیند اقناع مخاطبان خود هفت نقش پیاپی ایفا می‌کند:

- برانگیختن احساس نیاز مردم نسبت به تغییر

- ایجاد ارتباط با مخاطب
- تعیین نیاز مخاطب
- ایجاد انگیزه تفسیر در مخاطب
- تبدیل نگرش به رفتار
- پایدار ساختن تغییر
- دستیابی به دآوری جدید

در زمینه گسترش حجاب اسلامی در فضای مجازی نیز باید این ۷ مرحله طی شود تا فرد به یک باور جدید برسد تا بر مبنای آن پوشش اسلامی را برگزیند. فضای مجازی امروزه بازیگر مهمی در عرصه مدیریت افکار عمومی است. طوری که می‌توان با استفاده مناسب از این فضای نوین رسانه‌ای افکار عمومی را هم جهت با اهداف و مصلحت عمومی هدایت و پیش برد. با این وجود جنبه ای از قضیه که نباید فراموش شود توانایی استفاده از ظرفیت‌های بالقوه فضای مجازی است؛ در این فضای چندصدایی، جریانهای فکری که دارای ظرفیت‌های بیشتر همچون سرمایه انسانی، مالی و دانش روز در حوزه فناوریهای اقناعی؛ برای بهره برداری از این فضا هستند، قدرت اقناعی بیشتری را می‌توانند داشته باشند (کریمی و غفاری، ۱۳۹۷: ۱۶۵)

۶: نتیجه گیری

رواج روزافزون انتشار تصاویر بدون پوشش شرعی از سوی زنان در فضای مجازی، از جمله این نگرانی هاست که در جامعه های اسلامی، یک نگرانی جدی و رفتار بحرانی به شمار می رود. این رفتار ناشایست، ممکن است از سوی نسل جوان و ناآگاه که دنبال سرمشق یابی هستند، تقلید شود. فضای مجازی در این روزگار، به سبب غلبه فضاها و محتواهای ناسالم و غیرعقیفانه بر محیط و مطالب سالم و مفید، ناامن و پرمخاطره است و بیشتر کارشناسان، افراد را از حضور بدون آگاهی در این فضا، منع می کنند. نمونه های بسیاری از انسان های عفیف و محجوب را می توان یافت که با حضور در این فضا، از دایره عفت و حجاب دور شده اند. رفتارهای کاربرانی که در فضای مجازی، غیرعقیفانه یا کمتر همراه با عفاف است، گاه به نیت خصومت با عفاف و حجاب و به گونه عامدانه به خلاف عفاف و حجاب است. گاهی نیز این کار با قصد و نیت بی احترامی به عفت و حجاب صورت نمی گیرد؛ اما نتیجه ای که از آن رفتار حاصل می شود، به خلاف عفاف و حجاب است؛ یعنی کاربران به دلیل ناآگاهی یا فقدان سواد فضای مجازی، مرتکب چنین خطاهایی می شوند. راه اندازی پویش هایی همچون قراردادن عکس بدون حجاب، چهارشنبه های سفید، آزادی های یواشکی و نظایر آن، از نمونه های مبارزه با عفاف و حجاب در فضای مجازی است. یکی از مهمترین ابزارها برای ترویج عفاف و حجاب در جامعه، استفاده از همین بستر فضای مجازی است. در کنار هجده های فراوان پیدا و پنهانی که علیه حجاب در فضای مجازی می شود، می بایست کاربران مسلمانان با دغدغه ترویج عفاف و حجاب با آگاهی و بصیرت در این فضا فعالیت نمایند. فضای مجازی نیز مانند فضای واقعی آسیب های خاص خود را دارد و نظام دادن بر آن نیازمند قانون گذاری مناسب و نظارت های مستمر است. علاوه بر این، بسیاری از رفتارهای ناهنجار و نادرست افراد، بر اثر نداشتن آگاهی درباره آن اعمال رخ می دهد. از این رو، آگاهی بخشی درباره رفتارهای درست و شناساندن درستی و نادرستی رفتارها به افراد، کاری بسیار با اهمیت است. در زمینه رعایت عفاف و حجاب نیز از مهمترین کارها، آگاهی بخشی در این زمینه است. انتشار محتواهای مناسب در زمینه عفاف و حجاب و نشر آن در فضای مجازی با قالب هایی همچون متن، صوت، تصویر، گرافیک و انیمیشن، بسیار ضرورت دارد. بصیرت افزایی درباره فضای مجازی و کارکردها و آثار آن به کاربران این فضا، از دیگر الزامات است. بسیاری از انحرافات و کج روی هایی که در این فضا مشاهده می شود، بر اثر نداشتن شناخت کافی در مورد موضوع است. آموزش سواد فضای مجازی، برای همه افرادی بلاخص بانوان عفیف که به نوعی در آن حاضرند و فعالیت می کنند، لازم است.

منابع

- ۱) آبیازی، محمدعلی (۱۳۹۰)، «فقه پژوهی قرآنی، درآمدی بر مبانی نظری آیات الاحکام»، قم: دفتر تبلیغات اسلامی.
- ۲) آخوندیان، محسن، غمانی، سید محمدعلی (۱۳۹۸)، «مدلسازی تبلیغات دینی در فضای مجازی»، مجله علمی پژوهشی باقرالعلوم، سال سوم، شماره ششم.
- ۳) اسکندری، حسین (۱۳۹۵)، «بررسی نگرش کاربران شبکه های اجتماعی به مقوله عفاف و حجاب در فضای مجازی؛ مطالعه موردی شهر بجنورد»، فصل نامه دانش انتظامی خراسان شمالی، شماره دوازدهم.
- ۴) بالینی، سهیل (۱۳۹۸)، «نگاهی به تاریخچه شبکه های اجتماعی و فضای مجازی»، مجموعه مقالات اولین همایش بین المللی روابط عمومی، تهران: کارگزار روابط عمومی.
- ۵) بهرام زاد، محمد مهدی، لطفی، ایمان (۱۳۸۹)، «نقش حجاب در جامعه و شناسایی علل رواج بدحجابی در بین جوانان»، فصلنامه مطالعات بسیج، شماره پنجاه.
- ۶) حر عاملی، محمد بن حسن (۱۴۰۹ق)، «وسائل الشیعه»، جلد اول، چاپ اول، قم: مؤسسه آل البیت.
- ۷) دهخدا، علی اکبر (۱۳۸۷)، «لغت نامه»، چاپ دوم، تهران: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
- ۸) حمایت خواه، مجتبی (۱۴۰۰)، «تأثیر شبکه های اجتماعی مجازی بر انحرافات اجتماعی زنان»، فصل نامه انتظام اجتماعی، سال سیزدهم، شماره اول.
- ۹) حداد عادل، غلامعلی (۱۳۸۶)، «فرهنگ برهنگی و برهنگی فرهنگی»، تهران: انتشارات سروش.
- ۱۰) جلیلی راد، سید احمد (۱۳۹۹)، «تأثیر فضای مجازی بر فرهنگ حجاب و عفاف در ایران اسلامی»، چهارمین همایش ملی مشاوره و سلامت روان.
- ۱۱) علم الهدی، سید عبدالرسول، نوروزی اقبالی، محمدجواد (۱۳۹۳)، «ارتباط عقیفانه در شبکه های اجتماعی سایبری»، مطالعات فرهنگ ارتباطات.
- ۱۲) عظیمیان، مریم، بهشتی، سعید (۱۳۹۶)، «بررسی فلسفه و قلمروی حجاب در اسلام و آثار تربیتی آن»، دو فصلنامه علمی پژوهشی تربیت اسلامی، سال چهارم، شماره هشت.
- ۱۳) فلاحی کار ضیابری (۱۳۹۸)، «حجاب نامتعارف و جولان پوشش های غیراسلامی در صفحات مجازی فروشگاه ها»، خبرگزاری شبستان.
- ۱۴) قراباغی، حسن، یوسفی افراشته، مجید، صالحی، وحید (۱۳۹۸)، «تأثیر شبکه های اجتماعی مجازی بر حجاب و عفاف، هویت دینی و فردی، تعامل با خانواده و افسردگی و انزوا در بین جوانان»، مطالعات راهبردی ورزش و جوانان، شماره چهل و دو.
- ۱۵) کریمی کیانوش، غفاری قدیر، جلال (۱۳۹۷)، «مدل تأثیرگذاری بر افکار عمومی در فضای مجازی به کمک قابلیت های بازی وارسازی»، فصلنامه مطالعات رسانه های نوین، سال پنجم، شماره هفدهم.
- ۱۶) کریمی، خدیجه، برجی نژاد، زینب (۱۳۹۷)، «تأثیر اینترنت بر هویت اجتماعی - فرهنگی زنان»، دو فصل نامه تخصصی پژوهشهای اسلامی جنسیت و خانواده، سال اول، شماره اول.
- ۱۷) مجردی، سعید (۱۳۹۱)، «اینترنت و امنیت اجتماعی»، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- ۱۸) معین، محمد (۱۳۸۲)، «فرهنگ معین»، تهران: زرین نگارستان کتاب.

- ۱۹) نوروزی، مجتبی، همکاران (۱۳۹۶)، «راهکارهای تربیت دینی در فضای مجازی با تأکید بر آموزه های قرآن و سیره رضوی»، سال پنجم، شماره نوزدهم.
- ۲۰) نیکخواه فرخانی، زهرا، همکاران (۱۳۹۸)، «راه های تبلیغ عفاف و حجاب در فضای مجازی و اولویت دهی آنها با رویکرد مدیریتی در استان خراسان شمالی»، فصل نامه دانش انتظامی خراسان شمالی، سال ششم، شماره بیست و سه.
- ۲۱) یوسفی، نریمان (۱۳۸۳)، «شکاف بین نسل ها بررسی نظری و تجربی»، تهران: نشر پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی.
- ۲۲) سراج زاده، همکاران (۱۳۹۴)، «پوشش زنان و احساس امنیت در فضاهای عمومی».
- ۲۳) سلیمی، اکرم، همکاران (۱۳۹۵)، «الگوی تربیت اخلاق اسلامی از منظر امام سجاد(ع) بر مبنای تحلیل محتوایی دعای مکارم الاخلاق»، اخلاق و حیانی، سال ششم، شماره دوم.
- ۲۴) ضیایی پرور، حمید (۱۳۹۸)، «بررسی نفوذ شبکه های مجازی»، فصلنامه رسانه.
- ۲۵) علیمردی، مصطفی (۱۳۹۹)، «عفاف و حجاب در فضای مجازی»، ره آورد نور، شماره شصت و چهار.